Odnos ljubomore u bliskim vezama i spola, stila privrženosti i statusa veze

Galić, Maja

Master's thesis / Diplomski rad

2013

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:272529

Rights / Prava: In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

Download date / Datum preuzimanja: **2024-03-29**

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

Repository / Repozitorij:

FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek

zir.nsk.hr

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

dabar
DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

Sveučilište J.J. Strossmayera Osijek
Filozofski fakultet
Studij psihologije

ODNOS LJUBOMORE U BLISKIM VEZAMA I SPOLA, STILA PRIVRŽENOSTI I STATUSA VEZE

Diplomski rad

Maja Galić

Mentor: Prof.dr.sc. Vladimir Kolesarić

Sumentor: Doc.dr.sc. Daniela Šincek

Osijek, 2013.

SADRŽAJ

SAŽETAK

UVOD ……... 1

CILJ ISTRAŽIVANJA …….…….. 7

PROBLEMI ……..……... 7

HIPOTEZE ……..…… 8

METODA ……...…….. 8

Sudionici ……..... 8

Instrumenti ……..... 9

Postupak …… 11

REZULTATI ……...……... 12

Prvi problem …….. 13

Drugi problem ……... 15

Treći problem …… 18

RASPRAVA ……...…… 20

Razlike u sklonosti emocionalnoj ili seksualnoj ljubomori s obzirom na spol, privrženost i status veze ……. 20

Objašnjenje varijanci emocionalne i seksualne ljubomore…… 23

Sposobnost predloženog modela u predviđanju odabira vrste ljubomore……. 25

Nedostaci i prednosti ovog istraživanja …… 26

Prijedlozi za buduća istraživanja …….. 27

ZAKLJUČAK …..……. 28

LITERATURA …...…….. 29

Odnos ljubomore u bliskim vezama i spola, stila privrženosti i statusa veze

Sažetak

Cilj ovog istraživanja bio je provjeriti ulogu spola, stila privrženosti i statusa veze u objašnjenju emocionalne i seksualne ljubomore u bliskim vezama. Status veze operacionaliziran je kao duljina trajanja veze i razina obvezivanja unutar iste. U istraživanju je sudjelovalo 223 sudionika u dobi od 20 do 35 godina. Svi su sudionici u trenutku ispunjavanja upitnika bili u nekom obliku romantičnog odnosa, a upute i čestice na korištenim instrumentima modificirane su tako da se odnose na trenutni odnos sudionika. U istraživanju su korišteni opći upitnik o osnovnim demografskim podacima sudionika, skraćena verzija Inventara iskustava u bliskim vezama, mjera ljubomore određena metodom prisilnog izbora, te skale ljubomore Likertovog tipa. U ovom su istraživanju žene i osobe koje su u vezama visoke razine obvezivanja značajno češće birale emocionalnu, dok su muškarci i osobe u vezama niske razine obvezivanja češće birali seksualnu ljubomoru kao onu koja ih više uznemiruje. Utvrđeno je i da ispitivane varijable značajno doprinose objašnjenju varijanci dviju vrsta ljubomore – uspješno je objašnjeno 31,2% varijance emocionalne i 20% varijance seksualne ljubomore. Također se pokazalo da su spol i razina obvezivanja značajni prediktori sklonosti pojedinoj vrsti ljubomore kod metode prisilnog izbora, pri čemu se vjerojatnost odabira emocionalne ljubomore povećava ako je sudionik ženskog spola, te se povećava s porastom razine obvezivanja.

Ključne riječi: emocionalna ljubomora, seksualna ljubomora, spol, privrženost, status veze

Jealousy in close relationships in relation to gender, attachment style and relationship status

Summary

The aim of this study was to define the role of sex, attachment style and relationship status in emotional and sexual jealousy in close relationships. Relationship status was defined as relationship length and level of commitment within it. There were 223 participants, in the age of 20 to 35. All of the participants were in some form of a close relationship at the moment of their participation. According to that, all of the instructions and items within used instruments were adjusted to relate to the current relationship of the participant. These instruments were used: general demographics questionnaire, Experiences in Close Relationship Inventory – short form, forced-choice jealousy measure, and Likert-scale jealousy measures. The results of this study showed that women and subjects in highly committed relationships tend to choose emotional, while men and subjects with low levels of commitment to relationship tend to choose sexual jealousy as more upsetting. It was also found that tested variables significantly contributed to explaining variances of the two types of jealousy – 31,2% of the variance in response to emotional jealousy and 20% of the variance in response to sexual jealousy has been accounted for. In addition, sex and commitment level appeared to be significant predictors of inclination to emotional or sexual jealousy in the forced-choice method. The odds for choosing emotional jealousy as more upsetting than sexual jealousy are higher for women and subjects who are in highly committed relationships.

Key words: emotional jealousy, sexual jealousy, sex, attachment, relationship status

Uvod

Bliske veze, romantični odnosi ili ljubavne veze oblik su interpersonalnih odnosa koji je svakodnevna tema interakcija ljudi različite dobi, spola i kulture, različitih književnih djela, ali i znanstvenih razmatranja. Skoro dvije trećine parova izvijestilo je da značajan problem u njihovoj vezi predstavlja ljubomora (Gayford, 1975, 1979; prema Levy, Kelly i Jack, 2006). Osim što je često uzrok tenzijama, konfliktima, pa i prekidu veze, ljubomora može imati i teže posljedice. Primjerice, seksualna ljubomora muškarca navodi se kao najčešći uzrok nasilja u bliskim vezama (Dobash i Dobash, 1979, Daly i Wilson, 1988, Buss, 2000, 2005, Goetz i sur., 2008; prema Roach i Pease, 2011). Nasilje se u tim slučajevima promatra kao taktika ograničavanja seksualne slobode partnerice, odnosno zadržavanja seksualne ekskluzivnosti (Daly i Wilson, 1988, 1996, Buss i Malamuth, 1996; prema Roach i Pease, 2011). U mnogim se kulturama ljubomora pokazala i kao jedan od uzroka ubojstva partnera (Daly i Wilson, 1988, Gibbeus, 1958, Wolfgang, 1958; prema Levy i sur., 2006). Kako bismo spriječili neugodnosti prouzročene ljubomorom, ali i njezine ekstremne posljedice, važno je razumjeti ljubomoru i čimbenike koji na nju utječu.

Ljubomora se definira kao kognitivni, emocionalni i ponašajni odgovor na percipiranu prijetnju trenutnoj vezi. Navedena definicija, osim što podrazumijeva da je ljubomora multidimenzionalan konstrukt, također podrazumijeva i postojanje treće osobe koja je utjelovljenje prijetnje. Tu se, dakle, javlja stvarni ili percipirani trokut. On uključuje primarnu vezu – između ljubomorne osobe i partnera, sekundarnu vezu – između partnera i rivala, te rivalstvo – između ljubomorne osobe i rivala. Taj trokut jedna je od osobitosti koje razlikuju ljubomoru od njoj srodnih emocija, kao što su zavist i rivalstvo. Druga osobitost je posjedovanje. Ljubomora se javlja kad ljudi strahuju da će izgubiti nešto što imaju i cijene – primjerice, ekskluzivnu romantičnu vezu. Zavist se, nasuprot tome, javlja kad ljudi žele nešto što netko drugi ima, a rivalstvo kad se dvoje ili više ljudi natječu za nešto što nitko od njih nema. Prototip situacije koja izaziva ljubomoru uključuje brigu da će rival „oteti“ našeg partnera.

Obično se razlikuju dvije vrste ljubomore – seksualna i emocionalna. U slučaju seksualne ljubomore, percipirana prijetnja trenutnoj vezi proizlazi iz spoznaje ili sumnje da je pojedinčev partner imao ili želi imati spolni odnos s trećom osobom, dok se u slučaju emocionalne ljubomore pojedinac osjeća ugroženo partnerovom emocionalnom uključenosti u odnos s trećom osobom i/ili partnerovom ljubavi prema toj osobi (Guerrero, Spitzberg i Yoshimura, 2004).

Guerrero i sur. (2004) navode kako se emocionalna i seksualna nevjera smatraju transgresijom, odnosno prijestupom u vezi; pojmom koji Metts (1994; prema Guerrero i sur., 2004) definira kao kršenje eksplicitnih ili implicitnih pravila veze koje rezultira osjećajem ljubomore. Isti autori utvrdili su da su na prva dva mjesta prijestupa u vezi upravo spolna nevjera i želja za ostvarivanjem veze s trećom osobom, tj. emocionalna nevjera. Druga su istraživanja potvrdila te nalaze. Iz tog razloga, na pitanja poput koja od dviju ljubomora nas više uznemiruje, koju od njih smo spremniji oprostiti, zbog koje od njih ćemo vjerojatnije napustiti partnera i slično, odgovor obično tražimo kroz varijacije Bussove metode prisilnog izbora.

Buss, Larsen, Westen i Semmelroth (1992) osmislili su metodu u kojoj se od sudionika traži da zamisle situaciju u kojoj je njihov partner postao zainteresiran za drugu osobu. Nakon toga, sudionici izabiru koja ih situacija više uznemiruje – ona u kojoj je njihov partner formirao duboku emocionalnu vezu s drugom osobom (situacija emocionalne nevjere) ili situacija u kojoj je njihov partner stupio u spolni odnos s drugom osobom (situacija seksualne nevjere). Osnovna je pretpostavka metode da odabir jedne ili druge vrste nevjere ukazuje na sklonost jednoj ili drugoj vrsti ljubomore.

Brojna istraživanja (npr. Buss i sur., 1999; Buss i sur., 1992; Sagarin i sur., 2003; Pietrzak, Laird, Stevens i Thompson, 2002) ukazala su na spolne razlike u navedenim vrstama ljubomore, pri čemu se kod muškaraca učestalijom pokazala seksualna ljubomora, a kod žena emocionalna. Ti se nalazi objašnjavaju različitim hipotezama, među kojima je najčešća evolucijska.

Prema evolucionistima, ljubomora je adaptivni psihološki mehanizam koji je evoluirao zbog spolnih razlika u reproduktivnim strategijama. Reproduktivne su strategije one koje povećavaju vjerojatnost reproduktivne uspješnosti pojedinca. Osnovna prepreka reproduktivnoj uspješnosti muškarca je opasnost od ulaganja u dijete koje nije njegovo. Vlastitu nesigurnost u očinstvo muškarci, stoga, umanjuju povećanom osjetljivošću na seksualnu nevjeru partnerice, tj. sprječavanjem njezinih spolnih odnosa s drugim muškarcima. Osnovna prepreka reproduktivnoj uspješnosti žene je gubitak resursa, odnosno vremena, energije i novca koje dobiva od muškarca. Rizik od gubitka tih resursa žene umanjuju sprječavanjem emocionalne povezanosti partnera s drugom ženom, odnosno povećanom osjetljivošću na emocionalnu nevjeru partnera (Buss i sur., 1992).

Uz neke iznimke (npr. DeSteno, Bartlett, Braverman i Salovey, 2002; Nannini i Meyers, 2000; Russell i Harton, 2005), hipoteza o spolnim razlikama u vrsti ljubomore koja je više uznemirujuća generalno je potvrđena. Može se, stoga, reći da su utvrđene razlike evoluirane

predispozicije prema jednoj ili drugoj vrsti ljubomore i da imaju određeni utjecaj na odgovore muškaraca i žena. Međutim, na ljubomoru također utječu i neki dodatni faktori koji bi mogli objasniti ostatak neobjašnjene varijance emocionalne i/ili seksualne ljubomore i koji bi mogli pomoći u rasvjetljavanju rezultata istraživanja u kojima spolne razlike nisu pronađene. Ovim se istraživanjem daje prijedlog mogućih faktora, kao što su privrženost i status veze.

Bowlby (1969; prema Levy, Kelly i Jack, 2006) definira privrženost kao afektivnu vezu koja se razvija iz odnosa djeteta i skrbnika, a karakterizira ju sklonost traženju i održavanju bliskosti s određenom osobom, posebice kad je pojedinac pod stresom. Guerrero (1998) također ističe da se sistem privrženosti aktivira kako bi upravljao mislima, osjećajima i ponašanjima koja proizlaze iz potencijalne separacije i prijetnje vezi, što je uvelike slično ranije navedenoj definiciji ljubomore. Stoga, ljubomora je važna pojava u sklopu koje se mogu promatrati i u sklopu koje mogu djelovati razlike u privrženosti.

Iako je odnos primarnog skrbnika, što je najčešće majka, i djeteta osnovni primjer privrženosti, dijete može biti privrženo i ocu, baki, djedu, a kasnije i prijateljima, partneru i drugim osobama s kojima postoji više ili manje kvalitetna dugotrajna emocionalna veza (Kamenov i Jelić, 2003). Bowlbyjeva osnovna pretpostavka jest da priroda afektivne povezanosti između djeteta i skrbnika u ranoj dobi određuje prirodu djetetovih bliskih odnosa u njegovoj zreloj dobi (Zeifman i Hazan, 2008), te da sustav privrženosti postoji i djeluje kroz čitav život pojedinca (Kamenov i Jelić, 2003). Jednom uspostavljen tip privrženosti u djetinjstvu oblikuje kvalitetu odnosa u adolescenciji i zreloj dobi. Međutim, istraživanja privrženosti ukazuju na to da je privrženost u odrasloj dobi, iako povezana s opisima koje sudionici pružaju o njihovom odnosu s roditeljima tijekom djetinjstva (Levy, Blatt i Shaver, 1998; prema Levy i sur., 2006), također rezultat iskustava u bliskim vezama i da se može sistematično mijenjati tijekom vremena u funkciji tih iskustava (Kirkpatrick i Hazan, 1994; prema Levy i sur., 2006). Tijekom života mijenja se i hijerarhija objekata privrženosti. Tako, u adolescenciji, mladi ljudi bivaju sve više usmjereni vršnjacima, prijateljima, a sve manje usmjereni roditeljima. Iako roditelji nisu prestali biti objekti privrženosti u toj dobi, niti će to prestati biti kasnije, oni polako postaju „objekti privrženosti u pričuvi“. U odrasloj dobi, bilo koji odnos može biti izvorom privrženosti, međutim, najvažniji izvor privrženosti najčešće su ljubavne veze.

Ainsworth, Blehar, Waters i Wall (1978; prema Levy i sur., 2006) su na temelju Bowlbyjeve teorije identificirali tri osnovna stila privrženosti u djetinjstvu – sigurni, anksiozni i izbjegavajući. Hazan i Shaver (1987; prema Kamenov i Jelić, 2003) smatraju da se ista tri stila

privrženosti mogu razlikovati i u odrasloj dobi. Sigurno privržene pojedince karakterizira povjerenje prema ljudima i lako zbližavanje s njima. Anksiozno privržene osobe imaju izrazitu želju za emocionalnim stapanjem s drugom osobom, bojeći se pri tome da nisu dovoljno voljene ili da će ih partner napustiti. Izbjegavajuće privrženi pojedinci izbjegavaju bliskost s drugim ljudima zbog neugode koju pritom osjećaju, te su nervozni kada im se netko previše približi. Oni ne vjeruju drugima i ne dopuštaju si da ovise o njima.

Bartholomew i Horowitz (1991; prema Levy i sur., 2006) kasnije modificiraju tu klasifikaciju podijelivši izbjegavajući tip na dvije različite forme, ovisno o tome čime je izbjegavanje motivirano – obrambenim mehanizmom samodostatnosti (odbijajuća privrženost) ili strahom od odbijanja (plašljiva privrženost).

Kamenov i Jelić (2003) navode da su tri tipa privrženosti, koje su identificirali Ainsworth i sur. (1978) pri ispitivanju djetetove privrženosti majci, kasnije Hazan i Shaver (1987) pokušali primijeniti u ispitivanju privrženosti odraslih u romantičnim, odnosno bliskim vezama. Istodobno su drugi istraživači nastavili s razvojem svojih instrumenata, među kojima su i Brennan i suradnici. Oni 1998. godine objavljuju svoju skalu temeljenu na jedinstvenoj faktorskoj analizi svih dotad poznatih skala samoprocjene privrženosti. Instrument je nazvan Inventarom iskustava u bliskim vezama (IIBV), a podaci koje omogućuje su rezultat sudionika na dimenziji izbjegavanja i rezultat na dimenziji anksioznosti. Kombinacijom tih dvaju rezultata moguće je ustanoviti i stil privrženosti sudionika. Anksioznost se u ovom slučaju odnosi na strah od odbijanja ili napuštanja od strane drugih, pretjeranu potrebu za odobravanjem drugih i uznemirenost pojedinca kad njegov partner nije prisutan ili ne reagira na njegove potrebe i zahtjeve. S druge strane, izbjegavanje se odnosi na doživljaj neugode zbog bliskosti i ovisnosti o drugima, pretjeranu potrebu za nezavisnošću i nesklonost samootkrivanju (Wei, Russell, Mallinckrodt i Vogel, 2007). Osobe koje postižu visoke rezultate na jednoj ili obje dimenzije smatraju se nesigurno privrženima, dok se osobe koje postižu niske rezultate na obje dimenzije smatraju sigurno privrženima (Brennan i sur., 1998).

Iz opisa dviju dimenzija proizlaze glavne pretpostavke ovog istraživanja. Osim doprinosa dimenzija privrženosti u objašnjenju emocionalne i seksualne ljubomore, odlučili smo provjeriti postoje li razlike u dvjema vrstama ljubomore između osoba različitih stilova privrženosti. Kako anksiozni (u IIBV ta se kategorija naziva zaokupljenom privrženošću) pojedinci imaju izrazitu želju za emocionalnim stapanjem s drugom osobom i puno očekuju od drugih, uz istovremeno strahovanje da nisu dovoljno voljeni i da će biti ostavljeni (Hazan i Shaver, 1987; prema

Kamenov i Jelić, 2003), pretpostavljeno je da će sudionici koji su anksiozno privrženi, u odnosu na ostale skupine, biti skloniji izabrati emocionalnu ljubomoru kao onu koja ih više uznemiruje. Nasuprot tome, odbijajuće privrženi pojedinci skloni su manjem izražavanju emocionalnosti, nijekanju svoje potrebe za intimnosti, snažnom ulaganju u autonomiju i iskazivanju većeg seksualnog promiskuiteta (Bartholomew i Horowitz, 1991, Brennan i Shaver, 1995, Schachner i Shaver, 2002, 2004, Simpson, 1990; prema Levy i sur., 2006). Oni se, u usporedbi s ljudima ostalih stilova privrženosti, više usredotočuju na seksualne aspekte bliskih veza nego na emocionalnu bliskost (Schachner i Shaver, 2004; prema Levy i sur., 2006). U skladu s tim, vjerojatnije je da će odbijajuće privrženi pojedinci na mjerama prisilnog izbora ljubomore odabrati seksualnu ljubomoru kao onu koja ih više uznemiruje.

Neki su se autori već bavili istraživanjem doprinosa koji teorija privrženosti može pružiti objašnjenju spolnih razlika u sklonosti jednoj ili drugoj vrsti ljubomore. Primjerice, Levy i Kelly (2010) su se usmjerili na unutarspolne razlike u odabiru vrste ljubomore koja je više uznemirujuća. Oni su uočili da su odbijajuće privržene osobe, neovisno o spolu, iskazivale veću uznemirenost seksualnom nego emocionalnom nevjerom, dok su sigurno privržene osobe iskazivale veću uznemirenost emocionalnom nego seksualnom nevjerom. Također su ustanovili da, osim spola, i stil privrženosti pruža značajan jedinstveni doprinos objašnjenju uznemirenosti koja je uzrokovana emocionalnom ili seksualnom nevjerom. U ovom ćemo istraživanju usmjeriti pažnju na moguće međugrupne, umjesto unutargrupnih razlika.

Vratimo se nakratko na evolucijsko objašnjenje spolnih razlika u vrsti ljubomore. Kako smo već istaknuli, muška je seksualna ljubomora evoluirani psihološki mehanizam koji uzrokuje da su muškarci značajno osjetljiviji, zabrinutiji i uznemireniji znakovima seksualne nevjere u odnosu na žene zbog opasnosti od ulaganja u potomstvo koje nije njihovo. Iz toga proizlazi još jedna pretpostavka, a ta je da će muškarci u predanim vezama, u kojima ulažu više resursa u vezu i potencijalno potomstvo, biti skloniji seksualnoj ljubomori u odnosu na muškarce u neformalnim, neobaveznim odnosima (Geary, 2000; prema Voracek, 2001). Status veze, odnosno razina obvezivanja, u tom je slučaju moderator odnosa spola i ljubomore.

Voracek (2001) ističe kako se, uz spol, u istraživanjima obično ne razmatraju mogući efekti drugih demografskih varijabli. On navodi da se, izuzev Bussa i sur. (1992) koji su odvojili sudionike koji su imali prethodno iskustvo predane veze i onih koji nisu, te Gearyja i sur. (1995) koji su ispitivali i neke crte ličnosti u odnosu na ljubomoru, te varijable i njihov potencijalni moderatorski efekt nerijetko zanemaruju.

Razina obvezivanja promatrana je u sklopu istraživanja koja se bave ljubomorom općenito. Rezultati pokazuju da ljubomoru češće osjećaju i iskazuju pojedinci koji su u ozbiljnoj vezi ili izvanbračnoj zajednici u odnosu na one u vezi s manjom razinom obvezivanja ili one u braku (npr. Bringle i Boebinger, 1990, Salovey i Rodin, 1985, White, 1985; prema Guerrero, Eloy, Jorgensen i Andersen, 1993). Čini se da je ljubomora najvjerojatnija kada su pojedinci zaljubljeni i osjećaju privlačnost prema partneru, ali njihova veza još nije u potpunosti predana. Tome u prilog idu nalazi Knoblocha i sur. (2001; prema Guerrero i sur., 2004) koji su uočili zakrivljen odnos između intimnosti i ljubomore, pri čemu je ljubomora najvjerojatnija kod pojedinaca koji su u vezama umjerene intimnosti, odnosno razine obvezivanja. Autori interpretiraju te podatke time da javna obaveza ili predanost koja se povezuje s brakom donekle pruža zaštitu od ljubomore promičući sigurnost veze i ograničavajući broj rivala. Pojedinci koji su u vezama s umjerenom razinom obvezivanja imaju više prilika za interakciju s rivalima u odnosu na vjenčane pojedince, a istovremeno su više emocionalno uključeni u vezu u odnosu na pojedince u neobaveznim vezama koji još nisu dovoljno predani da bi brinuli oko rivala. Moguće je, stoga, da upravo ta kombinacija visoke emocionalne uključenosti i veće dostupnosti rivala potiče ljubomoru. Rezultati Whiteovog (1980; prema Guerrero i sur., 1993) istraživanja, prema kojima je ljubomora vjerojatnija među onim pojedincima koji se osjećaju nesigurno po pitanju svoje veze u odnosu na one koji se osjećaju sigurno, idu tome u prilog.

Status veze može se, osim kao razina obvezivanja, promatrati i kao duljina trajanja veze.

Knox, Zusman, Mabon i Shriver (1999; prema Guerrero i sur., 2004) su na studentskom uzorku utvrdili da pojedinci koji su kraće u vezi, preciznije, do godinu dana, osjećaju više ljubomore u odnosu na pojedince koji su duže u vezi. Osim toga, Aune i Comstock (1997) pronašli su linearnu povezanost između duljine trajanja veze i iskustva ljubomore, izražavanja ljubomore i percepcije prikladnosti izražavanja ljubomore.

Dakle, status veze, promatran kao razina obvezivanja i duljina trajanja veze, ima svoju ulogu u procesu javljanja ljubomore i njezinog iskazivanja. Međutim, čini se da do sada nije promatran njegov odnos s različitim vrstama ljubomore. Ovim će se istraživanjem pokušati provjeriti mogući utjecaj statusa veze sudionika na njihov odabir vrste ljubomore koja ih više uznemiruje, odnosno pokušat će se utvrditi postoje li razlike u sklonosti sudionika emocionalnoj ili seksualnoj ljubomori s obzirom na razinu obvezivanja koja karakterizira njihovu trenutnu vezu i s obzirom na duljinu trajanja te veze.

Kritike istraživanja u kojima su pronađene spolne razlike u vrstama ljubomore često su upućene na račun toga da dio sudionika koji sudjeluje u istraživanju nije ili nikad nije ni bio u vezi. Neka istraživanja (npr. Buss i sur., 1992) nalaze razlike u odgovorima između sudionika koji su prethodno bili u vezi i onih koji nikad nisu bili u vezi.

Također, pokazalo da postoji određeni stupanj sigurnosti privrženosti specifičan za svaku vezu koji je snažan regulator interpersonalnih kognicija i ponašanja unutar te veze. Mikulincer (2006) navodi da su Cozzarelli, Hoekstra i Bylsma (2000) i Cowan i Cowan (2002) utvrdili da su podaci o privrženosti u određenoj vezi bolji prediktor zadovoljstva tom vezom od podataka o općoj privrženosti.

U skladu s tim kritikama, u ovom će istraživanju sudjelovati samo sudionici koji su u trenutku ispunjavanja upitnika u nekom obliku romantičnog odnosa, te će se upute na svim korištenim mjerama modificirati tako da se odnose na trenutnu vezu sudionika.

Cilj istraživanja

Cilj je ovog istraživanja provjeriti ulogu spola, stila privrženosti i statusa veze u objašnjenju emocionalne i seksualne ljubomore u bliskim vezama.

Problemi

1. Utvrditi postoje li razlike u odabiru vrste ljubomore koja je više uznemirujuća s obzirom na spol, stil privrženosti trenutnom partneru, trajanje trenutne veze i razinu obvezivanja unutar trenutne veze.

2. Utvrditi koliki je doprinos spola, pojedine dimenzije privrženosti trenutnom partneru, te trajanja trenutne veze i razine obvezivanja unutar nje u objašnjenju varijance emocionalne i seksualne ljubomore.

3. Utvrditi jesu li spol, dimenzije privrženosti trenutnom partneru, trajanje trenutne veze i razina obvezivanja unutar nje značajni prediktori odabira vrste ljubomore koja je više uznemirujuća kod metode prisilnog izbora.

Hipoteze

H1. Žene, za razliku od muškaraca, i osobe zaokupljenog stila privrženosti, za razliku od osoba ostalih stilova privrženosti, značajno češće biraju emocionalnu ljubomoru kao onu koja ih više uznemiruje. Muškarci, za razliku od žena, i osobe izbjegavajućeg stila privrženosti, za razliku od osoba ostalih stilova privrženosti, značajno češće biraju seksualnu ljubomoru kao više uznemirujuću.

H2. Spol i pojedine dimenzije privrženosti trenutnom partneru značajno doprinose objašnjenju varijance emocionalne i seksualne ljubomore. U oba slučaja veći doprinos pruža varijabla spol, zatim dimenzije privrženosti.

H3. Spol i dimenzije privrženosti trenutnom partneru značajni su prediktori odabira vrste ljubomore koja je više uznemirujuća. Emocionalnu ljubomoru kod metode prisilnog izbora češće biraju žene i osobe visoko na Skali anksioznosti, dok muškarci i osobe visoko na Skali izbjegavanja češće biraju seksualnu ljubomoru.

Metoda

Sudionici

U istraživanju je sudjelovao 241 sudionik, od čega je njih 18 u nekom trenu istraživanja odustalo, zbog čega nisu uvršteni u obradu. Svi podaci prikupljeni su od 223 sudionika, od čega je 119 ženskog (53,4%), a 104 muškog spola (46,6%).

Sudionici su u dobi od 20 do 35 godina (*M*=24,23, *SD*=3,214 za žene; *M*=25,05, *SD*=3,340 za muškarce).

Većina sudionika, njih 56,1%, u vezi je više od 2 godine (*n*=125). U vezi od 6 mjeseci do 2 godine je 26,9% sudionika (*n*=60), u vezi od 2 do 6 mjeseci je 9,9% (*n*=22), dok je najmanji broj sudionika, svega 7,2%, u vezi do 2 mjeseca (*n*=16).

U pogledu razine obvezivanja, većina sudionika, njih 32,3% (*n*=72), izjavila je da je u ozbiljnoj vezi u kojoj ima jasne zajedničke planove za budućnost s partnerom/partnericom, ali još uvijek ne žive zajedno. Kategoriju „hodanje“, definiranu kao usmjerenost na partnera/partnericu uz

nedostatak definiranih zajedničkih planova za budućnost i zajedničkog življenja, odabralo je 26% sudionika (*n*=58). U braku je ukupno 40 sudionika (17,9%), u izvanbračnoj zajednici 34 (15,2%), a najmanji broj sudionika je odabrao kategoriju neobavezne veze – 8,5% (*n*=19).

Ukupno 23 sudionika (10,3%) ima zajedničke djece s partnerom, dok 200 sudionika (89,7%) nema.

Instrumenti

Opći upitnik.

Opći upitnik konstruiran je kako bi se prikupili osnovni demografski podaci sudionika – dob, spol, trajanje veze i razina obvezivanja, te ima li sudionik/ca zajedničke djece s trenutnim partnerom/icom.

Trajanje veze određeno je česticom „Koliko dugo traje Vaša trenutna veza“ uz napomenu da sudionici koji su u braku/izvanbračnoj zajednici u obzir uzmu vrijeme od kada su stupili u vezu s trenutnim partnerom. Ponuđeni odgovori su: do 2 mjeseca, od 2 mjeseca do 6 mjeseci, od 6 mjeseci do 2 godine, duže od 2 godine.

Razina obvezivanja određena je česticom „Kako biste opisali Vašu trenutnu vezu“, a mogući odgovori su: 1-neobavezna veza, 2-„hodanje“ (usmjeren/a sam na svog partnera/svoju partnericu, ali još ne živimo zajedno i nemamo definirane zajedničke planove za budućnost), 3-ozbiljna veza (imamo jasne zajedničke planove za budućnost, ali još ne živimo zajedno), 4-izvanbračna zajednica (živimo zajedno, imamo zajedničke planove za budućnost), 5-brak.

Inventar iskustva u bliskim vezama – IIBV (engl. Experiences in Close Relationship Inventory; Brennan, Clark i Shaver, 1998).

U istraživanju je korištena skraćena verzija upitnika koja je dobivena kao rezultat istraživanja iz 2003. godine koje su provele Kamenov i Jelić. Upitnik je namijenjen ispitivanju privrženosti u ljubavnim vezama odraslih, a sastoji se od 18 čestica, ravnomjerno raspoređenih u dvije subskale – skalu izbjegavanja (9 čestica označenih neparnim brojem) i skalu anksioznosti (9 čestica označenih parnim brojem). Zadatak sudionika je pažljivo pročitati svaku tvrdnju i, zaokruživanjem odgovarajućeg broja na skali od 1 (uopće se ne slažem) do 7 (potpuno se slažem), odgovoriti u kojoj se mjeri slaže s tvrdnjom. Rezultat sudionika formira se zbrajanjem

procjena za odgovarajuće čestice dvaju subskala, uz prethodno rekodiranje triju čestica. Osim na dimenzijama izbjegavanja i anksioznosti, moguće ga je prikazati i u obliku jednog od četiri stila privrženosti – sigurni, zaokupljeni (anksiozni), odbijajući i plašljivi. Stil privrženosti određuje se kombinacijom rezultata na obje dimenzije na način koji je prikazan u tablici 1.

Tablica 1
Stilovi privrženosti dobiveni kombinacijom rezultata na skali izbjegavanja i anksioznosti

Sigurna privrženost (izbjegavanje ≤ 36, anksioznost ≤ 36)	**Zaokupljena privrženost** (izbjegavanje < 36, anksioznost > 36)
Odbijajuća privrženost (izbjegavanje > 36, anksioznost < 36)	**Plašljiva privrženost** (izbjegavanje > 36, anksioznost > 36)

U ovom je istraživanju uputa modificirana tako da se odnosi na osjećaje u trenutnoj vezi, a ne općenito u ljubavnim vezama. U skladu s tim, čestice su modificirane tako da se odnose na trenutnog partnera.

Pouzdanosti pojedinih dimenzija skale, izražene Cronbachovim alpha koeficijentom, u ovom su istraživanju zadovoljavajuće i iznose α=.795 za dimenziju izbjegavanja i α=.73 za dimenziju anksioznosti.

Mjera ljubomore određena metodom prisilnog izbora (engl. Forced-choice jealousy measure; Buss i sur., 1992).

Mjera se koristi kako bi se utvrdilo kojoj je od dviju ljubomora, emocionalnoj ili seksualnoj, sudionik skloniji. Sudionici su zamoljeni da razmisle o svojoj trenutnoj vezi i zamisle da su otkrili kako je njihov partner pokazao interes za drugu osobu. Nakon toga su im prezentirani sljedeći opisi:

1 - situacija seksualne nevjere: "Vaš partner je imao spolne odnose s drugom osobom, no sigurni ste da se nije zaljubio."

2 - situacije emocionalne nevjere: "Vaš partner se zaljubio u drugu osobu, no sigurni ste da s tom osobom nije imao spolne odnose."

Zadatak sudionika bio je odgovoriti na pitanje koja bi ih od zamišljenih situacija više uznemirila.

Skala ljubomore Likertovog tipa (engl. Likert-scale jealousy measures; DeSteno, Bartlett, Braverman i Salovey, 2002).

Skala se koristi kao kontinuirana mjera ljubomore. Sudionicima je ponovno prikazana situacija seksualne nevjere, a njihov je zadatak bio na skali od 1 do 7 procijeniti stupanj u kojem su iskusili svaki od navedenih osjećaja: ljutnja, ljubomora, smirenost (obrnuto bodovanje), ugroženost, olakšanje (obrnuto bodovanje) i povrijeđenost, pri čemu 1 znači odsustvo osjećaja, a 7 visoki intenzitet osjećaja. Osjećaji su navedeni slučajnim redoslijedom skupa s dvije čestice koje su služile kao distraktori (zainteresiranost, opreznost). Svaka od navedenih čestica izabrana je jer se pokazalo da je visoko povezana s fenomenološkim iskustvom ljubomore i da, skupa s ostalima, omogućuje razlikovanje ljubomore od ostalih emocionalnih stanja (Parrott i Smith, 1993; prema DeSteno i sur., 2002). Rezultat sudionika dobiven je izračunom aritmetičke sredine procjena intenziteta šest navedenih osjećaja. Isti postupak, s prikazom situacije emocionalne nevjere, zatim je proveden za procjenu intenziteta emocionalne ljubomore.

Postupak

U istraživanju je korištena metoda snježne grude kao način prikupljanja sudionika. Za potrebe istraživanja stvorena je online verzija upitnika. Internetska adresa upitnika nije bila dostupna javnosti već samo odabranim sudionicima, kojima je proslijeđena elektronskom poštom.

Sudionicima je, pri otvaranju internetske adrese upitnika, prezentirana uputa u kojoj im je rečeno da je, u svrhu izrade diplomskog rada, u tijeku provedba istraživanja o nekim aspektima ljubavnih veza u ranoj odrasloj dobi, te da je za ispunjavanje potrebno izdvojiti desetak minuta. U uputi je također pisalo da se većina pitanja odnosi na njihovu trenutnu vezu, zbog čega je istraživanje namijenjeno osobama koje su trenutno u nekom obliku ljubavnog odnosa. Sudionici su zamoljeni za sudjelovanje uz napomenu da je ono dobrovoljno, te da su u mogućnosti odustati u bilo kojem trenutku pritiskom na „Exit survey“. Također im je rečeno da su svi podaci koje omoguće anonimni i bit će korišteni samo na razini grupne analize, te da, ukoliko se slažu, počnu s ispunjavanjem klikom na „Continue“ ikonu.

Upitnici su zatim prezentirani sljedećim redoslijedom: opći upitnik osnovnih demografskih podataka, Inventar iskustava u bliskim vezama, mjera ljubomore određena metodom prisilnog izbora i na kraju kontinuirane mjere emocionalne i seksualne ljubomore. Redoslijed prikaza situacija emocionalne i seksualne nevjere u mjeri ljubomore određenoj metodom prisilnog izbora, kao i redoslijed procjena intenziteta osjećaja po pitanju dviju vrsta nevjera, rotiran je tijekom istraživanja. Prije svakog novog upitnika, prikazana je kratka pripadajuća pismena uputa.

Po završetku ispunjavanja, sudionici su zamoljeni da, privatnom porukom, proslijede internetsku adresu upitnika osobama oba spola, dobi 20 do 35 godina, za koje znaju da su trenutno u nekom obliku ljubavnog odnosa. Sudionicima se zahvalilo na sudjelovanju, omogućilo adresu elektronske pošte na koju mogu postaviti dodatna pitanja o istraživanju ukoliko ih imaju, te im je pružen kontakt besplatnih psiholoških savjetovališta na području Osijeka i Zagreba kojima se mogu obratiti ukoliko za to postoji potreba.

Rezultati

Prije testiranja prve hipoteze, nizom hi-kvadrata provjerena je značajnost razlika između muškaraca i žena u svim nezavisnim varijablama. Razlike se nisu pokazale statistički značajnima čime je isključen mogući moderatorski efekt spola u daljnjim analizama.

Također je provjerena značajnost razlike između osoba koje imaju i onih koje nemaju zajedničku djecu s partnerom u odabiru vrste ljubomore koja je više uznemirujuća kako bi se uklonio eventualni utjecaj te varijable. Budući da se razlika nije pokazala statistički značajnom (χ^2=2,288 uz Yatesovu korekciju, *df*=1, *p*>,05), svi su sudionici zadržani u daljnjoj obradi.

U tablici 2 prikazan je broj i postotak muškaraca i žena unutar pojedine nezavisne varijable, te broj onih koji imaju i onih koji nemaju zajedničku djecu s partnerom.

Tablica 2
Prikaz raspodjele sudionika unutar nezavisnih varijabli prema spolu

		***N* (postotak unutar spola)**		
		Muškarci	**Žene**	**Ukupno**
Stil privrženosti	Sigurna privrženost	92 *(88,5%)*	101 *(84,9%)*	**193 *(86,5%)***
	Zaokupljena privrženost	5 *(4,8%)*	14 *(11,8%)*	**19 *(8,5%)***
	Odbijajuća privrženost	7 *(6,7%)*	4 *(3,4%)*	**11 *(4,9%)***
Trajanje veze	Do 2 mjeseca	10 *(9,6%)*	6 *(5%)*	**16 *(7,2%)***
	Od 2do 6 mjeseci	11 *(10,6%)*	11 *(9,2%)*	**22 *(9,9%)***
	Od 6 mjeseci do 2 godine	31 *(29,8%)*	29 *(24,4%)*	**60 *(26,9%)***
	Više od 2 godine	52 *(50%)*	73 *(61,3%)*	**125 *(56,1%)***
Razina obvezivanja	Neobavezna veza	11 *(10,6%)*	8 *(6,7%)*	**19 *(8,5%)***
	Hodanje	29 *(27,9%)*	29 *(24,4%)*	**58 *(26,0%)***
	Ozbiljna veza	32 *(30,8%)*	40 *(33,6%)*	**72 *(32,3%)***
	Izvanbračna zajednica	17 *(16,3%)*	17 *(14,3%)*	**34 *(15,2%)***
	Brak	15 *(14,4%)*	25 *(21%)*	**40 *(17,9%)***
Zajednička djeca s partnerom	Nemaju djece	95 *(91,3%)*	105 *(88,2%)*	**200 *(89,7%)***
	Imaju djece	9 *(8,7%)*	14 *(11,8%)*	**23 *(10,3%)***
	Ukupno	104	119	223

Napomena: Niti jedan sudionik nije klasificiran u plašljivu privrženost, zbog čega taj stil nije prikazan u tablici.

Prvi problem

Kako bi se odgovorilo na prvi problem – utvrditi postoje li razlike u odabiru vrste ljubomore koja je više uznemirujuća s obzirom na spol, stil privrženosti trenutnom partneru, trajanje trenutne veze i razinu obvezivanja unutar trenutne veze – provedena su četiri hi-kvadrat testa.

S obzirom na to da se niti jedan sudionik nije mogao klasificirati u plašljivu privrženost, te da je prilikom izračuna hi-kvadrat testa u jednoj ćeliji očekivana frekvencija bila manja od 5, varijabla

stil privrženosti rekodirana je tako da sudionici sigurnog stila privrženosti ostanu u jednoj skupini, dok se preostali sudionici klasificiraju u drugu skupinu koja predstavlja nesiguran stil privrženosti.

Sudionici su prema razini obvezivanja podijeljeni u skupine niske (neobavezna veza, „hodanje“), umjerene (ozbiljna veza) i visoke (izvanbračna zajednica, brak) razine.

U tablici 3 prikazane su frekvencije i postotci odabira pojedine vrste ljubomore prema razinama nezavisnih varijabli.

Tablica 3

Frekvencije i postotci odabira pojedine vrste ljubomore prikazani prema razinama nezavisnih varijabli

		***N* (postotak unutar varijable)**		
		Seksualna ljubomora	**Emocionalna ljubomora**	**Ukupno**
Spol	Muškarci	56 *(53,8%)*	48 *(46,2%)*	104 *(46,6%)*
	Žene	40 *(33,6%)*	79 *(66,4%)*	119 *(53,4%)*
Stil privrženosti	Sigurna privrženost	82 *(42,5%)*	111 *(57,5%)*	193 *(86,5%)*
	Nesigurna privrženost	14 *(46,7%)*	16 *(53,3%)*	30 *(13,5%)*
Trajanje veze	Do 2 mjeseca	8 *(50%)*	8 *(50%)*	16 *(7,2%)*
	Od 2 do 6 mjeseci	9 *(40,9%)*	13 *(59,1%)*	22 *(9,9%)*
	Od 6 mjeseci do 2 godine	29 *(48,3%)*	31 *(51,7%)*	60 *(26,9)*
	Više od 2 godine	50 *(40%)*	75 *(60%)*	125 *(56,1%)*
Razina obvezivanja	Niska	39 *(50,6%)*	38 *(49,4%)*	77 *(34,5%)*
	Umjerena	34 *(47,2%)*	38 *(52,8%)*	72 *(32,3%)*
	Visoka	23 *(31,1%)*	51 (*68,9%)*	74 *(33,2%)*
	Ukupno	**96 *(43%)***	**127 *(57%)***	223

Značajne razlike u odabiru vrste ljubomore koja je više uznemirujuća dobivene su između muškaraca i žena (χ^2=8,460 uz Yatesovu korekciju, *df*=1, *p*<,01), pri čemu se pokazalo da žene značajno češće biraju emocionalnu, dok muškarci češće biraju seksualnu ljubomoru, te između sudionika koji su u vezama različitih razina obvezivanja (χ^2=6,649, *df*=2, *p*<,05). Zasebnim hi-kvadrat testovima utvrđeno je da značajna razlika u odabiru vrste ljubomore koja je više uznemirujuća postoji između skupine sudionika koji su u vezi niske razine obvezivanja i onih koji su u vezi visoke razine obvezivanja (χ^2=5,189 uz Yatesovu korekciju, *df*=1, *p*<,05). Sudionici koji su u vezi niske razine obvezivanja značajno češće biraju seksualnu, a sudionici u vezi visoke razine obvezivanja emocionalnu ljubomoru.

Značajne razlike u odabiru vrste ljubomore nisu dobivene između osoba različitih stilova privrženosti (χ^2=0,054 uz Yatesovu korekciju, *df*=1, *p*>,05), kao ni između osoba koje su u vezama različitog trajanja (χ^2=1,514, *df*=3, *p*>,05).

Drugi problem

Kako bi se odgovorilo na drugi problem – utvrditi koliki je doprinos spola, pojedine dimenzije privrženosti trenutnom partneru, te trajanja trenutne veze i razine obvezivanja unutar nje u objašnjenju varijance emocionalne i seksualne ljubomore – provedene su dvije hijerarhijske regresijske analize.

Prije samih analiza, provjereno je jesu li zadovoljene pretpostavke za njihovu provedbu.

U tablici 4 prikazane su deskriptivne mjere za Skalu izbjegavanja, Skalu anksioznosti, te Skalu seksualne i Skalu emocionalne ljubomore.

Tablica 4
Deskriptivna statistika za mjere izražene na kontinuiranoj skali

	min.	**max.**	***M***	***SD***	**Simetričnost**	**Kurtičnost**
Skala izbjegavanja	9	49	18,85	8,518	1,147	0,930
Skala anksioznosti	9	57	23,26	8,779	0,613	0,060
Skala seksualne ljubomore	1,67	7,00	5,85	1,103	-1,341	1,902
Skala emocionalne ljubomore	2,00	7,00	5,84	1,173	-1,046	0,392

Budući da je pronađeno značajno odstupanje distribucija rezultata od normalne distribucije na razini značajnosti manjoj od ,001, provedene su transformacije rezultata.

Različite transformacije rezultata provedene su kako bi se utvrdilo koja od njih rezultira vrijednostima simetričnosti (*skewness*) i kurtičnosti (*kurtosis*) najbližima nuli. Rezultati na kontinuiranim mjerama emocionalne i seksualne ljubomore, distribuirani negativno asimetrično, najprije su reflektirani u pozitivno asimetrične distribucije (*reflect*), nakon čega je provedena korijenska transformacija (*square root*). Rezultati na Skali izbjegavanja, distribuirani pozitivno asimetrično, transformirani su logaritamskom transformacijom (*logarithm*).

Iako je Kolmogorov-Smirnovljevim testom utvrđeno značajno odstupanje navedenih triju distribucija od normalne distribucije i nakon transformacije, vrijednosti simetričnosti i

kurtičnosti su se smanjile, što ukazuje na to da su distribucije bliže normalnoj nego su bile prije transformacije, te su u daljnjoj analizi korišteni transformirani rezultati.

Rezultati na Skali anksioznosti također su pozitivno asimetrični, te su transformirani korijenskom transformacijom. Kolmogorov-Smirnovljev test pokazao se neznačajnim, odnosno distribucija transformiranih rezultata nije značajno odstupala od normalne distribucije.

Analizirane su i interkorelacije nezavisnih varijabli i njihove korelacije sa zavisnom varijablom, prikazane u tablici 5, kako bi se utvrdilo postoji li multikolinearnost među nezavisnim varijablama te jesu li one uopće povezane sa zavisnom varijablom.

Tablica 5
Prikaz interkorelacija nezavisnih varijabli i njihovih korelacija sa zavisnom varijablom Emocionalna ljubomora

	Skala emocionalne ljubomore	**Spol**	**Skala izbjegavanja**	**Skala anksioznosti**	**Trajanje veze**	**Razina obvezivanja**
Skala emocionalne ljubomore	1,000	-,413***	,369***	-,182**	-,191**	-,185**
Spol		1,000	-,097	,175**	,114*	,072
Skala izbjegavanja			1,000	,148*	-,295***	-,378***
Skala anksioznosti				1,000	-,070	-,047
Trajanje veze					1,000	,535***
Razina obvezivanja						1,000

*** p<,001; ** p<,01; * p<,05

Sve nezavisne varijable povezane su sa zavisnom varijablom na razini značajnosti manjoj od ,01. Najveća interkorelacija je ona između varijable Trajanje veze i Razine obvezivanja, što je i za očekivati. Koeficijent korelacije iznosi ,535, što je manje od granične vrijednosti koju Tabachnick i Fidell (2007) navode kao prihvatljivu, zbog čega su obje varijable zadržane u analizi.

U prvom koraku hijerarhijske regresijske analize za emocionalnu ljubomoru uvedena je varijabla Spol, zatim su dodane varijable Skala izbjegavanja i Skala anksioznosti, te su, u trećem koraku, dodane varijable Trajanje trenutne veze i Razina obvezivanja. Cjelokupan model pokazao se statistički značajnim u objašnjenju varijance emocionalne ljubomore (F(5,217)=19,672; p<,001), te je objasnio 31,2% varijance. Dobiveni rezultati prikazani su u tablici 6.

Tablica 6
Prikaz vrijednosti prediktorskih varijabli za kriterijsku varijablu Emocionalna ljubomora

Koraci		β	R^2
1.	Spol	-,413***	,170***
2.	Spol	-,347***	,308***
	Skala izbjegavanja	,361***	
	Skala anksioznosti	-,175**	
3.	Spol	-,341***	,312
	Skala izbjegavanja	,341***	
	Skala anksioznosti	-,178**	
	Razina obvezivanja	-,008	
	Trajanje veze	-,060	

*** p<,001; ** p<,01

Značajan jedinstveni doprinos objašnjenju varijance, nakon što su sve varijable unesene u model, dale su varijable Spol, Skala izbjegavanja i Skala anksioznosti. Varijable Trajanje veze i Razina obvezivanja nisu dale značajan jedinstveni doprinos objašnjenju varijance.

Prije provedbe hijerarhijske analize za seksualnu ljubomoru, analizirane su korelacije nezavisnih varijabli sa zavisnom varijablom, prikazane u tablici 7. Sve korelacije pokazale su se statistički značajnima.

Tablica 7
Prikaz korelacija nezavisnih varijabli sa zavisnom varijablom Seksualna ljubomora

	Spol	Skala izbjegavanja	Skala anksioznosti	Trajanje veze	Razina obvezivanja
Skala seksualne ljubomore	-,220***	,322***	-,223***	-,116*	-,124*

*** p<,001; ** p<,01; * p<,05
Napomena: interkorelacije varijabli prikazane su u tablici 5

U hijerarhijsku regresijsku analizu za seksualnu ljubomoru varijable su uvedene istim redoslijedom kao u slučaju emocionalne ljubomore. Dobiveni rezultati prikazani su u tablici 8. Model kao cjelina statistički je značajan u objašnjenju varijance seksualne ljubomore (F(5,217)=10,764; p<,001) i objašnjava približno 20% ukupne varijance.

Najveći jedinstveni doprinos objašnjenju varijance unutar modela pruža varijabla Skala izbjegavanja. Nešto manji doprinos pruža varijabla Skala anksioznosti, te varijabla Spol koja je

značajan prediktor tek na razini od ,05. Trajanje veze i razina obvezivanja nisu se pokazali značajnim prediktorima.

Tablica 8
Prikaz vrijednosti prediktorskih varijabli za kriterijsku varijablu Seksualna ljubomora

Koraci		β	R^2
1.	Spol	-,220**	,049**
2.	Spol	-,143*	,198***
	Skala izbjegavanja	,345***	
	Skala anksioznosti	-,249***	
3.	Spol	-,142*	,199
	Skala izbjegavanja	,345***	
	Skala anksioznosti	-,250***	
	Razina obvezivanja	,019	
	Trajanje veze	-,026	

*** p<,001; ** p<,01; * p<,05

Treći problem

S ciljem odgovaranja na treći problem – utvrditi jesu li spol, dimenzije privrženosti trenutnom partneru, trajanje trenutne veze i razina obvezivanja unutar nje značajni prediktori odabira vrste ljubomore koja je više uznemirujuća kod metode prisilnog izbora – provedena je hijerarhijska logistička regresijska analiza. Kako ta analiza ne zahtjeva normalnu distribuciju, rezultati su korišteni u izvornom, a ne transformiranom obliku. Varijable su u model unesene istim redoslijedom kao u prethodnim regresijskim analizama – u prvom koraku unesena je varijabla Spol, u drugom su koraku dodane varijable privrženosti, a u zadnjem koraku dodane su varijable statusa veze.

U prvom koraku analize model se pokazao značajno boljim u predikciji odabira vrste ljubomore u odnosu na model koji sadrži samo konstantu (χ^2=9,313, df=1, p<,01) te je točno predviđao 60,5% odgovora. Od sudionika koji su izabrali emocionalnu ljubomoru kao onu koja ih više uznemiruje, model je točno predvidio 62,2% odgovora, a od onih koji su izabrali seksualnu ljubomoru, točno je predvidio 58,3% odgovora. Waldov test (9,136, df=1, p<,01) govori da je spol sudionika značajan prediktor njihovih odgovora, pri čemu je vjerojatnost da će sudionik izabrati emocionalnu ljubomoru naspram vjerojatnosti da to neće učiniti dva puta veća ako je sudionik ženskog, a ne muškog spola (Exp(B)=2,304). Prava vrijednost odnosa „šansi“ uz 95% sigurnosti je između 1,341 i 3,96. Međutim, prema Cox i Snellovom R^2 i Nagelkerkeovom R^2 testu, model s varijablom Spol objašnjava samo između 4,1% i 5,5% varijance odabira.

U drugom koraku analize kao prediktori su dodane varijable Skala izbjegavanja i Skala anksioznosti. Dodavanje tih dvaju varijabli nije značajno pridonijelo poboljšanju modela u predikciji odgovora (χ^2=1,217, *df*=2, *p*>,05) u odnosu na model iz prvog koraka. Cjelokupni model u ovom koraku objašnjava između 4,6% i 6,2% varijance odabira. U odnosu na prvi blok varijabli, model uspješno predviđa 1,3% manje odgovora, odnosno uspješno predviđa samo 59,2% odgovora. Waldov test pokazuje da je spol sudionika i dalje značajan prediktor (β=0,908, Wald=10,079, *df*=1, *p*<,01), dok preostale dvije varijable to nisu. Vrijednost odnosa „šansi" za spol iznosi 2,480, a prava vrijednosti odnosa „šansi" s 95% sigurnosti nalazi se negdje između 1,416 i 4,346.

U trećem su koraku kao prediktorske varijable dodane Trajanje veze i Razina obvezivanja. Time se model značajno poboljšao u predikciji u odnosu na prethodni korak (χ^2=6,885, *df*=2, *p*<,05). Cjelokupan se model također poboljšao (χ^2=17,415, *df*=5, *p*<,01), te uspješno predviđa 64,1% odgovora (uspješno je predvidio odgovore 78,7% sudionika unutar skupine koja je izabrala emocionalnu ljubomoru i 44,8% sudionika unutar skupine koja je izabrala seksualnu ljubomoru). Hosmer i Lemeshow test također je potvrdio uspješnost modela (χ^2=11,613, *df*=8, *p*>,05). Međutim, Cox i Snell R^2 i Nagelkerke R^2 testovi pokazuju da je samo između 7,5% i 10,1% varijabiliteta odgovora na mjeri ljubomore određenoj metodom prisilnog izbora objašnjeno modelom.

Tablica 9
Prikaz koeficijenata regresije za prediktorske varijable u cjelokupnom modelu

							Interval prave vrijednosti odnosa „šansi" s 95% sigurnosti	
	B	***SD***	**Wald**	***df***	***p***	**Odnos „šansi"**	Niža vrijednost	Viša vrijednost
Spol	,924	,292	9,994	1	,002	2,518	1,420	4,464
Skala izbjegavanja	,026	,019	1,903	1	,168	1,026	,989	1,064
Skala anksioznosti	-,016	,016	,990	1	,320	,984	,952	1,016
Razina obvezivanja	,524	,213	6,030	1	,014	1,689	1,112	2,567
Trajanje veze	-,149	,338	,196	1	,658	,861	,444	1,670
Konstanta	-,725	,612	1,404	1	,236	,484		

Napomena: B=nestandardizirani koeficijenti prediktorskih varijabli, Wald=test značajnosti prediktora, df=stupnjevi slobode, odnos „šansi"=prognostičke vrijednosti za svaki prediktor

Waldov test pokazuje da je Spol i dalje značajan prediktor pri čemu je vjerojatnost da će sudionik odabrati emocionalnu ljubomoru 2,5 puta veća ako je sudionik ženskog spola. Razina obvezivanja značajan je prediktor na razini značajnosti manjoj od ,05 pri čemu se vjerojatnost odabira emocionalne ljubomore povećava 1,7 puta s porastom razine obvezivanja.

Rasprava

Razlike u sklonosti emocionalnoj ili seksualnoj ljubomori s obzirom na spol, privrženost i status veze

U skladu s našim pretpostavkama i nizom prijašnjih istraživanja, rezultati su pokazali značajne spolne razlike u sklonosti pojedinoj vrsti ljubomore. Žene su u usporedbi s muškarcima značajno češće birale emocionalnu, a muškarci u usporedbi sa ženama seksualnu ljubomoru kao onu koja ih više uznemiruje. Pavela i Šimić (2010) izvještavaju da je postotak žena koje biraju emocionalnu ljubomoru različit u različitim istraživanjima i iznosi od 62% do 86%. Postotak žena koje su izabrale emocionalnu ljubomoru u našem istraživanju iznosi 66,4%, što je unutar tog raspona. Paralelno, postotak muškaraca koji biraju seksualnu ljubomoru u dosadašnjim istraživanjima iznosi 47% do 60%, dok u našem istraživanju iznosi 53,8%, što je također unutar predviđenog raspona.

Značajne razlike u sklonosti emocionalnoj i seksualnoj ljubomori pronađene su i između skupina različite razine obvezivanja. S porastom razine obvezivanja povećavao se i postotak sudionika koji je odabirao emocionalnu, a smanjivao postotak sudionika koji je odabirao seksualnu ljubomoru. Razlike u odabiru možemo interpretirati razlikama u obilježjima koja se mogu pripisati vezama različitih razina obvezivanja. Veze niske razine obvezivanja u ovom su istraživanju operacionalizirane kao neobavezna veza i „hodanje“. Neobaveznu vezu po definiciji karakterizira isključivo seksualni aspekt odnosa, a „hodanje“ je u samom upitniku definirano kao usmjerenost na partnera uz nedostatak zajedničkih planova za budućnost. U takvim vezama, javna obaveza prema partneru vjerojatno još nije uspostavljena, a intimnost se postiže fizičkim kontaktom. Čini se da su, pod takvim okolnostima, pojedinci skloniji seksualnoj ljubomori.

Veze umjerene i visoke razine obvezivanja operacionalizirane su kao ozbiljna veza, izvanbračna zajednica i brak, te su također opisane u samom upitniku. Razlika u odnosu na veze niske razine obvezivanja vidljiva je u postojanju zajedničkih planova za budućnost i/ili zajedničkom stanovanju s partnerom. Iz toga možemo zaključiti da sudionici koji su odabrali takvu vrstu veze više ulažu u odnos, imaju jasnu javnu obavezu prema partneru, te su vjerojatno više usmjereni na

emocionalnu potporu i brigu. Sudionici koji su u takvim odnosima pokazali su veću sklonost emocionalnoj ljubomori.

Razlike u stilovima privrženosti, zbog malog broja sudionika koji su zaokupljeno i odbijajuće privrženi, te činjenice da niti jedan sudionik nije bojažljivo privržen, nismo bili u mogućnosti ispitati. Kako smo već prikupili podatke o privrženosti, odlučili smo provjeriti postoje li razlike na široj razini klasifikacije, tj. postoje li razlike između osoba sigurne i osoba nesigurne privrženosti.

Uočeno je da veći postotak sudionika nesigurnog stila privrženosti (46,7%) u usporedbi sa sudionicima sigurnog stila privrženosti (42,5%) bira seksualnu, dok veći postotak sudionika sigurne (57,5%), u odnosu na sudionike nesigurne privrženosti (53,3%) bira emocionalnu ljubomoru. Međutim, razlike nisu statistički značajne. Kako je broj nesigurno privrženih sudionika u našem uzroku samo 30, postoji mogućnost da je hi-kvadrat test, zbog malog broja mjerenja, lažno neznačajan i da stvarne razlike doista postoje (Petz, 2004).

Zašto je tako malo nesigurno privrženih pojedinaca možemo objasniti metodom prikupljanja podataka. Kod korištenja internetskih istraživanja vrlo je lako odbiti sudjelovanje, što otvara i mogućnost da su nesigurno privrženi pojedinci, zbog svog nepovjerenja prema drugima i izbjegavanja bliskosti, iskoristili tu činjenicu. Dakle, ne treba isključiti ni opciju da je uzorak donekle samoselektiran, što posljedično rezultira povećanim brojem sigurno privrženih sudionika i smanjenjem razlika u dvjema vrstama ljubomore. Kako bi se to spriječilo, u budućim bi se istraživanjima mogla koristiti metoda koja uključuje osobni kontakt prilikom prikupljanja podataka. Razlog zbog kojeg u ovom istraživanju nije korišten osobni kontakt je lakša provedba metode snježne grude, korištene kako bi uzorak bio heterogen po pitanju razine obvezivanja. Drugi razlog je povećanje doživljaja anonimnosti među sudionicima potrebnog za osjetljive teme poput ove.

U budućim bi istraživanjima, osim osobnog kontakta, trebalo u obzir uzeti i heterogeniju skupinu sudionika u kojoj će biti zastupljen podjednak broj svih četiriju stilova privrženosti, kako bi se ovdje planirane usporedbe mogle provesti.

Razlike u odabiru vrste ljubomore koja je više uznemirujuća s obzirom na duljinu trajanja veze sudionika također se nisu pokazale statistički značajnima. Unutar pojedinih podskupina s obzirom na trajanje veze, većina sudionika bira emocionalnu ljubomoru kao onu koja ih više

uznemiruje, osim u slučaju sudionika koji su u vezi do dva mjeseca, gdje podjednak broj sudionika bira jednu i drugu vrstu ljubomore.

U skladu s istraživanjima razvoja bliskih veza koja su pokazala da o duljini veze ovisi jesu li i koje su karakteristike privrženosti prisutne, mogli bismo očekivati razlike u određenom smjeru. Zeifman i Hazan (2008), primjerice, navode da istraživanja pokazuju da parovi u početnim fazama veze obično osjećaju snažnu želju za fizičkom blizinom i kontaktom (Berscheid, 1984), dok u kasnijim stadijima veze važnijim postaju dostupnost uzajamne potpore i brige (Reedy i sur., 1981; Sternberg, 1986). Kako smo već utvrdili sličnost između situacija koje aktiviraju sistem privrženosti i situacija koje aktiviraju ljubomoru, mogli bismo očekivati da će duljina trajanja veze također biti povezana s ljubomorom i to tako da kraće veze budu povezane sa seksualnom, a dulje veze s emocionalnom ljubomorom. Međutim, rezultati ne podupiru takva očekivanja.

Ipak, ako bismo sudionike grupirali u dvije skupine, ovisno o tome jesu li u vezi dvije godine i kraće ili dulje od dvije godine, kako bismo dobili ravnopravniji odnos broja sudionika u pojedinim podskupinama, uočili bismo da veći postotak sudionika koji su u vezi dvije godine ili kraće (46,9%) u odnosu na sudionike koji su u vezi duljoj od dvije godine (40%) bira seksualnu, dok veći postotak sudionika koji su u vezi duljoj od dvije godine (60%) u usporedbi sa sudionicima koji su u kraćim vezama (53,1%) bira emocionalnu ljubomoru kao onu koja ih više uznemiruje. No, razlike ni u tom slučaju nisu statistički značajne.

Ako bismo općenito promotrili dobivene razlike u odabiru vrste ljubomore prikazane u tablici 3, uočili bismo kako većina sudionika unutar pojedinih skupina nezavisnih varijabli, izuzev muškaraca, osoba u vezi niske razine obvezivanja i onih koji su u vezi do dva mjeseca, češće bira emocionalnu ljubomoru kao onu koja ih više uznemiruje. Mogli bismo, stoga, zaključiti da pretpostavljene razlike u sklonosti pojedinoj vrsti ljubomore ne postoje. Međutim, kao što Sagarin (2005) ističe, ono što teorija o evoluiranim spolnim razlikama implicira nisu glavni efekti, već interakcija spola i vrste ljubomore. U slučaju metode prisilnog izbora, dakle, relevantna je usporedba proporcija odgovora muškaraca i žena unutar pojedine vrste ljubomore, a ne unutar spola. Da bi hipoteza bila potvrđena, nije potrebno da se proporcije unutar pojedinog spola značajno razlikuju od 50%, nego da se proporcije unutar vrste ljubomore međusobno značajno razlikuju. Paralelno, u ovom su nam istraživanju relevantne razlike između osoba sigurnog i nesigurnog stila privrženosti, osoba u vezama različitog trajanja i osoba u vezama različite razine obvezivanja unutar pojedine vrste ljubomore, a ne unutar same nezavisne

varijable. Stoga možemo reći da rezultati ovog istraživanja pokazuju postojanje razlika u odabiru vrste ljubomore koja je više uznemirujuća ovisno o spolu, stilu privrženosti i razini obvezivanja unutar veze, ali da dobivene razlike u slučaju stila privrženosti nisu dosegle statističku značajnost.

Objašnjenje varijanci emocionalne i seksualne ljubomore

Hijerarhijskim regresijskim analizama provjeren je doprinos spola, dviju dimenzija privrženosti, duljine trajanja veze i razine obvezivanja u objašnjenju varijance emocionalne i seksualne ljubomore. U skladu s očekivanjima, skup varijabli značajno doprinosi objašnjenju varijanci. U slučaju emocionalne ljubomore, 31,2% varijance je objašnjeno modelom, dok je u slučaju seksualne ljubomore objašnjen manji dio ukupne varijance – približno 20%. Kako se do sada naglašavala uloga spola u stupnju uznemirenosti pojedinom vrstom ljubomore, posebno je zanimljivo pogledati kolika je uloga preostalih faktora koji su ovdje predloženi kao relevantni.

U slučaju emocionalne ljubomore, 17% ukupne varijance objašnjivo je spolom. Uvođenjem privrženosti u model, dodatnih 13,8% varijance je objašnjeno, što je statistički značajan doprinos. Rezultati, dakle, potvrđuju da se najveći dio varijance emocionalne ljubomore zaista može objasniti spolom, ali i da približno velik dio objašnjavaju dimenzije privrženosti. Veći doprinos u tome pruža dimenzija izbjegavanja, a tek onda dimenzija anksioznosti.

Trajanje veze i razina obvezivanja ne doprinose značajno objašnjenju varijance.

Iako je očekivano da će iste varijable pružiti podjednak doprinos objema vrstama ljubomore, spol je pokazao daleko manji jedinstveni doprinos objašnjenju seksualne ljubomore u usporedbi s emocionalnom. Spol je, u slučaju seksualne ljubomore, značajan prediktor tek na razini značajnosti od ,05 i samostalno objašnjava približno samo 5% ukupne varijance. Dimenzije privrženosti objasnile su 15% više ukupne varijance od spola. Trajanje veze i razina obvezivanja ni ovdje se nisu pokazali značajnim prediktorima.

Iako varijable koje su ispitivane u ovom istraživanju značajno doprinose objašnjenju varijanci dviju vrsta ljubomore u odnosu na jednostavno objašnjenje spolom, količina neobjašnjene varijance u oba je slučaja i dalje velika. U slučaju emocionalne ljubomore približno 69% ukupne varijance ostaje neobjašnjeno, a u slučaju seksualne čak 80%. To vodi zaključku da je, osim

spola i dimenzija privrženosti, pri objašnjenju ljubomore potrebno uzeti u obzir i neke druge varijable.

Ovdje valja istaknuti da je iz negativno asimetričnih distribucija i visokih aritmetičkih sredina na skalama emocionalne i seksualne ljubomore vidljivo da je većina sudionika relativno visoko procijenila svoj intenzitet doživljene ljubomore, što je karakteristično za ovakav način mjerenja. Naime, sudionici imaju tendenciju birati ekstremne vrijednosti kad se radi o procjeni njihove uznemirenosti izazvane nekim neugodnim događajem, tj. emocionalnom ili seksualnom nevjerom (Buss, 1989; prema Pavela i Šimić, 2010), zbog čega se ne može dobiti jasna diferencijacija pa se u testiranju spolnih razlika u sklonosti jednoj ili drugoj vrsti ljubomore i preferira metoda prisilnog izbora.

Skale emocionalne i seksualne ljubomore pokazuju i to da muškarci veći intenzitet ljubomore iskazuju na skali seksualne, a žene na skali emocionalne ljubomore. Međutim, to su unutarspolne razlike koje ne potvrđuju pretpostavljene razlike u sklonosti muškaraca i žena pojedinoj vrsti ljubomore. Kako smo ranije napomenuli, da bismo potvrdili te razlike, potrebna je interakcija između spola i rezultata na skalama emocionalne i seksualne ljubomore. Složenom analizom varijance za ponovljena mjerenja koja je naknadno provedena utvrđeno je da interakcija, kao i glavni efekt spola, postoji. Interakcija ukazuje na to da, iako žene postižu više rezultate na obje skale, razlika između muškaraca i žena u intenzitetu pojedine vrste ljubomore je manja u slučaju seksualne u odnosu na emocionalnu ljubomoru. Drugim riječima, kako je i očekivano, žene iskazuju veći intenzitet emocionalne ljubomore u odnosu na muškarce. Suprotno očekivanjima, one isto tako pokazuju veći intenzitet ljubomore u odnosu na muškarce po pitanju seksualne ljubomore, ali je razlika između žena i muškaraca u tom slučaju značajno manja. To je vjerojatno razlog zašto je spol u slučaju seksualne ljubomore objasnio samo 5% ukupne varijance i bio značajnim prediktorom tek na razini značajnosti ,05. To također implicira da razlike dobivene metodom prisilnog izbora postoje, ali su na kontinuiranim skalama manje izražene. Razlog tome vjerojatno leži u većoj sklonosti žena u odnosu na muškarce da izraze svoje emocije (Feldman i sur., 1998; prema Pavela i Šimić, 2010).

Treba napomenuti i to da je većina sudionika na skalama dimenzija privrženosti davala relativno niske procjene, odnosno izražavala nizak strah od odbijanja ili napuštanja na Skali anksioznosti i nizak doživljaj neugode zbog bliskosti i ovisnosti o drugima na Skali izbjegavanja. Ako uzmemo u obzir da je u ovom istraživanju uputa modificirana tako da mjeri dimenziju izbjegavanja u trenutnoj vezi, te činjenicu da je većina sudionika (56,1%) u vezi duljoj od dvije godine i vezama

umjerene ili visoke razine obvezivanja (ukupno 65,5%), moguće je shvatiti takav nalaz kao indikator da se doživljaj neugode zbog bliskosti i ovisnosti o partneru smanjuje u funkciji porasta trajanja veze ili razine obvezivanja u istoj. S druge strane, moguće je i to da je skala izgubila na svojoj osjetljivosti modifikacijom upute i čestica ili da općenito ne diferencira dobro sudionike.

Sposobnost predloženog modela u predviđanju odabira vrste ljubomore

Hijerarhijska logistička regresijska analiza, gdje je u prvom koraku kao prediktor unesen spol, u drugom dimenzije privrženosti, a u trećem koraku status veze, pokazala je značajnu sposobnost modela u predikciji odgovora sudionika na mjeri ljubomore određenoj metodom prisilnog izbora. Model uspješno predviđa 64,1% odgovora (uspješno je predvidio odgovore 78,7% sudionika unutar skupine koja je izabrala emocionalnu ljubomoru i 44,8% sudionika unutar skupine koja je izabrala seksualnu ljubomoru). Međutim, samo između 7,5% i 10,1% varijabiliteta odgovora objašnjeno je modelom, što govori da on nema veliku praktičnu vrijednost.

Značajnim prediktorom pokazali su se spol sudionika i razina obvezivanja unutar veze. Kako je i pretpostavljeno, vjerojatnost da će osoba odabrati emocionalnu ljubomoru veća je za sudionike ženskog spola. Točnije, vjerojatnost odabira emocionalne ljubomore naspram vjerojatnosti odabira seksualne ljubomore 2,5 je puta veća ako je sudionik žena, što je u skladu s postavkama evolucijske hipoteze o spolnim razlikama i s prijašnjim istraživanjima. Primjerice, Pavela i Šimić (2012) su dobile vjerojatnost od 53% da će sudionik muškog spola odabrati emocionalnu nevjeru kao onu koja izaziva veći stupanj uznemirenosti, a vjerojatnost od 78% da će to biti žena. Točnost kojom je njihov model predviđao sklonost emocionalnoj ili seksualnoj ljubomori na temelju spola iznosi 67%. Levy i Kelly (2006; prema Levy, Kelly i Jack, 2006) su dobili i veće odnose „šansi“ – vjerojatnost da će muškarac odabrati seksualnu ljubomoru u njihovom je istraživanju bila tri do četiri puta veća od vjerojatnosti da će to učiniti žena.

Zanimljivo je primijetiti da je vjerojatnost odabira emocionalne ljubomore kao one koja je više uznemirujuća također veća i za sudionike koji su u vezama veće razine obvezivanja, neovisno o spolu. Odnos „šansi“ se povećava 1,7 puta s porastom razine obvezivanja. Takvi rezultati vjerojatno su posljedica veće emocionalne uključenosti u vezama umjerene i visoke razine obvezivanja u odnosu na veze niske razine obvezivanja, koja je implicirana u samim definicijama konkretnih oblika bliskih veza. Bilo bi zanimljivo provjeriti postoji li interakcijski

efekt spola i razine obvezivanja, odnosno jesu li razlike između muškaraca i žena u sklonosti pojedinoj vrsti ljubomore naglašenije pri većim razinama obvezivanja u odnosu na niže razine obvezivanja. Takvi bi rezultati dodatno potvrdili evolucijsko gledište problema jer bi ukazivali na to da je ljubomora izraženija u slučajevima kad osobe ulažu više resursa u vezu i time riskiraju veći gubitak (Geary, 2000; prema Voracek, 2001). S druge strane, moguće je i to da spolne razlike ne postoje ili da su manje izražene na višim razinama obvezivanja, što bi onda moglo značiti da viša razina obvezivanja sa sobom donosi neke dodatne faktore koji imaju veći utjecaj na sklonost pojedinoj vrsti ljubomore od spola.

Preostale varijable nisu se pokazale značajnim prediktorima odabira vrste ljubomore. Uzevši u obzir da hi-kvadrat testovi za te varijable nisu pokazali postojanje statistički značajnih razlika između skupina, ovakvi su nalazi razumljivi.

Nedostaci i prednosti ovog istraživanja

Glavni je nedostatak ovog istraživanja slaba vanjska valjanost. Mogućnost generalizacije na ciljnu populaciju, muškarce i žene u ranoj odrasloj dobi, ograničavaju varijable koje nisu kontrolirane, poput spolne orijentacije, te homogenost uzorka, najviše očita kod privrženosti i trajanja veze. Iako se u uzorak pokušalo uključiti i osobe koje su u nedavno započetim vezama ili u neformalnim romantičnim odnosima, većina je sudionika upitnik proslijedila osobama koje su dulje u vezi. Sudionici su se vjerojatno prvo dosjetili upravo njih jer za neformalne i relativno svježe veze obično ne zna velik broj ljudi i potrebno je uložiti veći napor da bismo ih se dosjetili. Kao što je ranije u tekstu navedeno, buduća bi istraživanja trebala uključiti heterogeniji uzorak. Ekološka valjanost ovog istraživanja još je slabija. Puko zamišljanje situacija emocionalne važnosti neusporedivo je sa stvarnim iskustvom. Ekološku bismo valjanost mogli povećati kvalitetnijim i dužim opisom situacije emocionalne i seksualne nevjere ili ispitivanjem sudionika koji imaju stvarno iskustvo nevjere u trenutnoj vezi. Međutim, do takvih je sudionika još teže doći.

Generalizaciju rezultata ograničava i sama metoda prikupljanja sudionika jer pruža malo kontrole nad odabirom sudionika, te metoda ispunjavanja upitnika zbog slabe mogućnosti kontrole uvjeta ispitivanja i načina ispunjavanja. Na odabir metode prikupljanja sudionika utjecala je potreba za heterogenim uzorkom po pitanju trajanja veze i razine obvezivanja, dok je na metodu ispunjavanja upitnika utjecala potreba za osiguravanjem što veće anonimnosti sudionika.

S druge strane, osnovna prednost ovog istraživanja je u tome što, za razliku od većine dosadašnjih istraživanja, koristi dvije različite mjere ljubomore i to na istim sudionicima. Osim toga, ovim je istraživanjem učinjen korak više k razumijevanju emocionalne i seksualne ljubomore, te je skrenuta pažnja na ulogu koju bi privrženost mogla imati u njihovom objašnjenju. Iako u ovom istraživanju nije testirana značajnost mogućih razlika između muškaraca i žena u rezultatima na dimenzijama privrženosti, Del Giudice (2011) u svojoj metaanalizi navodi da su brojna istraživanja uočila kako muškarci postižu više rezultate na dimenziji izbjegavanja, a žene na dimenziji anksioznosti. Valjalo bi podrobnije ispitati odnos spola i privrženosti te mogućnost njihovog zajedničkog utjecaja na ljubomoru. Upravo jedan takav eklektički pristup ovom području istraživanja može unaprijediti dosadašnje spoznaje i umjesto pogleda na ljubomoru kao na urođenu, strogo predodređenu emociju na koju se ne može utjecati, pružiti pogled na nju kao na kontrolabilan faktor kojim se može upravljati kroz edukaciju i kliničke tretmane. Uzevši u obzir ozbiljnost i širinu posljedica koje proizlaze iz ljubomore partnera, a koje su navedene u uvodu, takvo gledište postaje od iznimne važnosti. Osnovna je praktična implikacija ovog istraživanja, dakle, upravo u poticanju sveobuhvatnijeg pogleda na ljubomoru u koji će biti uključene i varijable na koje se može utjecati, a ne samo biološke odrednice pojedinca.

Prijedlozi za buduća istraživanja

Do sada su spolne razlike u vrstama ljubomore na mjerama prisilnog izbora potvrđene u mnogim istraživanjima, dok je samo mali broj istraživanja koristio kontinuirane mjere. Buduća bi se istraživanja, stoga, trebala usmjeriti na analizu spolnih razlika korištenjem kontinuiranih skala.

Osim toga, istraživanja emocionalne i seksualne ljubomore gotovo nezaobilazno uključuju spol kao varijablu, dok se ostale varijable, poput demografskih varijabli ili karakteristika veze, zanemaruju. Buduća bi istraživanja mogla usmjeriti pažnju, primjerice, na analizu starijih muškaraca i žena ili osoba različite seksualne orijentacije. Svakako bi se trebala baviti pronalaskom mogućih moderatora spolnih razlika, poput crta ličnosti ili kulturoloških faktora. Tome bi pomoglo da se teorije koje naglašavaju utjecaj sociokulturnih varijabli prestanu suprotstavljati evolucijskoj teoriji, i da se, kako Sagarin (2005) predlaže, sociokulturne varijable počnu promatrati kroz aditivan, moderatorski ili medijatorski utjecaj koji mogu pružiti.

Velik broj istraživanja promatra utjecaj različitih faktora na ljubomoru muškaraca i žena, ali uglavnom u kontekstu seksualne i emocionalne ljubomore. Autori poput Pfeiffer i Wong (1989; prema Guerrero i sur., 1993) sugeriraju da analiza ljubomore kao multidimenzionalnog

konstrukta (kognitivna, emocionalna i ponašajna dimenzija) može pružiti bolje razumijevanje ljubomore pojedinca i njezine povezanosti s drugim konstruktima. Guerrero i sur. (1993) ističu i to da je svaka dimenzija povezana s različitim obilježjima veze. Buduća bi istraživanja stoga mogla ispitati odnos spola, privrženosti i statusa veze s različitim dimenzijama ljubomore u bliskim vezama.

Zaključak

Cilj ovog istraživanja bio je provjeriti ulogu spola, stila privrženosti i statusa veze u objašnjenju emocionalne i seksualne ljubomore u bliskim vezama.

Hi-kvadrat testovi pokazuju statistički značajne razlike u sklonosti pojedinoj vrsti ljubomore između muškaraca i žena, kao i između sudionika koji su u vezama različite razine obvezivanja. Žene i sudionici u vezama visoke razine obvezivanja (izvanbračna zajednica i brak) značajno su češće birali emocionalnu ljubomoru kao onu koja ih više uznemiruje, dok su muškarci i sudionici u vezama niske razine obvezivanja (neobavezna veza i „hodanje“) značajno češće birali seksualnu ljubomoru. Razlike između sudionika sigurne i nesigurne privrženosti, kao i razlike između sudionika koji su u vezama različite duljine trajanja nisu se pokazale značajnima.

Spol, dimenzije privrženosti i status veze značajno su doprinijeli objašnjenju 31,2% varijance emocionalne i približno 20% varijance seksualne ljubomore. Hijerarhijskim regresijskim analizama utvrđeno je da su, u skladu s drugom hipotezom, značajan jedinstveni doprinos u slučaju dviju vrsta ljubomore pružili spol i dimenzije privrženosti. Objašnjenju emocionalne ljubomore najviše je doprinio spol sudionika, zatim dimenzija izbjegavanja, te dimenzija anksioznosti. Objašnjenju seksualne ljubomore najviše je doprinijela dimenzija izbjegavanja, zatim dimenzija anksioznosti, a tek onda spol.

Hijerarhijska logistička regresijska analiza, u skladu s trećom hipotezom, pokazala je da se na temelju spola, dimenzija privrženosti i statusa veze mogla uspješno predvidjeti sklonost emocionalnoj ili seksualnoj ljubomori s točnošću od 64,1%. Spol i razina obvezivanja značajni su prediktori odabira, pri čemu je vjerojatnost da će sudionik odabrati emocionalnu ljubomoru kao onu koja ga više uznemiruje naspram vjerojatnosti da će odabrati seksualnu ljubomoru 2,5 puta veća za sudionike ženskog spola i 1,7 puta se povećava s porastom razine obvezivanja. Dimenzije privrženosti, nasuprot očekivanjima, te duljina trajanja veze nisu se pokazali značajnim prediktorima.

Literatura

Aune, K. S. i Comstock, J. (1997). Effect of relationship length on the experience, expression, and perceived appropriateness of jealousy. *The Journal of Social Psychology, 137*(1), 23-31.

Brennan, K.A., Clark, C.L. i Shaver, P.R. (1998). Self-report measurement of adult attachment: An integrative overview. U J.A. Simpson i W.S. Rholes (Ur.), *Attachment theory and close relationships* (str. 46-76). New York: Guilford.

Buss, D.M., Shackelford, T.K., Kirkpatrick, L.A., Choe, J.C., Lim, H.K., Hasegawa, M., Hasegawa, T. i Bennett, K. (1999). Jealousy and the nature of beliefs about infidelity: Tests of competing hypotheses about sex differences in the United States, Korea, and Japan. *Personal relationships,* 6, 125-150.

Buss, D.M., Larsen, R.J., Westen, D. i Semmelroth, J. (1992). Sex differences in jealousy: Evolution, physiology, and psychology. *Psychological science, 3*(4), 251-255.

Del Giudice, M. (2011). Sex differences in romantic attachment: a meta-analysis. *Personality and social psychology bulletin, 37*(2), 193-214.

DeSteno, D., Bartlett, M.Y., Braverman, J. i Salovey, P. (2002). Sex differences in jealousy: Evolutionary mechanism or artifact of measurement? *Journal of personality and social psychology, 83*(5), 1103-1116.

Feeney, J.A. (2008). Adult Romantic Attachment: Developments in the Study of Couple Relationships. U J. Cassidy i P.R. Shaver (Ur.), *Handbook af attachment, Second edition: theory, research, and clinical applications* (str. 456-481). New York: The Guilford Press.

Guerrero, L.K., Spitzberg, B.H. i Yoshimura, S.M. (2004). Sexual and emotional jealousy. U J.H. Harvey, A. Venzel i S. Sprecher (Ur.), *The handbook of sexuality in close relationships* (str. 311-346). Mahwah: Lawrence Erlbaum Associates Inc.

Guerrero, L.K. (1998). Attachment-style differences in the experience and expression of romantic jealousy. *Personal Relationships, 5*(3), 273-291.

Guerrero, L.K., Eloy, S.V., Jorgensen, P.F. i Andersen, P.A. (1993). Hers or His: Sex Differences in the Experience and Communication of Jealousy in Close Relationships. U P.J. Kalbfleisch (Ur.), *Interpersonal Communication: Evolving Interpersonal Relationships* (str. 109-133). Hillsdale: Lawrence Erlbaum Associates Inc.

Kamenov, Ž. i Jelić, M. (2003). Validacija instrumenta za mjerenje privrženosti u različitim vrstama bliskih odnosa: Modifikacija Brennanova inventara iskustva u bliskim vezama. *Suvremena psihologija, 6*(1), 73-91.

Levy, K.N. i Kelly, K.M. (2010). Sex Differences in Jealousy: A Contribution From Attachment Theory. *Psychological Science, 21*(2), 168-173.

Levy, K.N., Kelly, K.M. i Jack, E.L. (2006). Sex differences in jealousy: A matter of evolution or attachment history? U M. Mikulincer i G.S. Goodman (Ur.), *Dynamics of romantic love: Attachment, caregiving and sex* (str. 128-145). New York: The Guilford Press.

Mikulincer, M. (2006). Attachment, caregiving, and sex within romantic relationships: A behavioral systems perspective. U M. Mikulincer i G.S. Goodman (Ur.), *Dynamics of romantic love: Attachment, caregiving and sex* (str. 23-44). New York: The Guilford Press.

Nannini, D.K. i Meyers, L.S. (2000). Jealousy in Sexual and Emotional Infidelity: An Alternative to the Evolutionary Explanation. *The Journal of Sex Research, 37*(2), 117-122.

Pavela, I. i Šimić, N. (2012). Razlike u ljubomori između muškaraca i žena: provjera evolucijske hipoteze i hipoteze uvjerenja. *Psihologijske teme, 21*(1), 105-120.

Pavela, I. i Šimić, N. (2010). Spolne razlike u reagiranju na emocionalnu i seksualnu nevjeru. *Socijalna psihijatrija*, *38*(4), 245-254.

Petz, B. (2004). *Osnovne statističke metode za nematematičare*. Jastrebarsko: Naklada Slap.

Pietrzak, R.H., Laird, J.D., Stevens, D.A. i Thompson, N.S. (2002). Sex differences in human jealousy: A coordinated study of forced-choice, continuous rating-scale, and physiological responses on the same subjects. *Evolution and human behavior*, 23, 83-94.

Roach, J. i Pease, K. (2011). Evolution and the Prevention of Violent Crime. *Psychology, 2*(4), 393-404.

Sagarin, B.J. (2005). Reconsidering Evolved Sex Differences in Jealousy: Comment on Harris (2003). *Personality and Social Psychology Review*, *9*(1), 62-75.

Russell, E.B. i Harton, H.C. (2005). The "Other Factors": Using Individual and Relationship Characteristics to Predict Sexual and Emotional Jealousy. *Current Psychology*, *24*(4), 242-257.

Sagarin, B.J., Vaughn Becker, D., Guadagno, R.E., Nicastle, L.D. i Millevoi, A. (2003). Sex differences (and similarities) in jealousy: The moderating influence of infidelity experience and sexual orientation of the infidelity. *Evolution and human behavior*, 24, 17-23.

Tabachnick, B.G. i Fidell, L.S. (2007). Using Multivariate Statistics (5th Edition). Boston: Pearson Education Inc.

Voracek, M. (2001). Marital status as a candidate moderator variable of male-female differences in sexual jealousy: The need for representative population samples. *Psychological reports*, 88, 553-566.

Wei, M., Russell, D.W., Mallinckrodt, B. i Vogel, D.V. (2007). The Experiences in Close Relationship Scale (ECR) - Short Form: Reliability, Validity, and Factor Structure. *Journal of Personality Assessment*, *88*(2), 187-204.

Zeifman, D. i Hazan, C. (2008). Pair bonds as attachments: Reevaluating the evidence. U J. Cassidy i P.R. Shaver (Ur.), *Handbook af attachment, Second edition: theory, research, and clinical applications* (str. 436-456). New York: The Guilford Press.